

denna anledning eller någon annan har församlingen ihågkommit med förbön i moderkyrkan; och efter århundraden, långt sedan Julita ingått i Strängnäs stift, ha namnet och förbönen fått kvarstå i det tryckta breviariet såsom ett vördadt minne från framfarna dagar.

Det förtjänar nämnas, att denna hypotes står i god öfverensstämmelse med hvad LITBERG (Rig. 1918, sid. 10) uppvisat rörande det kulturella sambandet mellan Östergötland och Vingåkerstrakten i Sörmland med angränsande delar af Närke.

Arvid Lindhagen.

»Fajanser med den blaa spiral.»

I tilslutning til de interessante meddelelser Hr Direktör E. Hannover gir i beretningen om »Det danske Kunstindustrimuseums Virksomhet 1916» (s. 22—25)¹ om nogen tyske 1600-aars fajanser: »fajanserne med den blaa spiral», skal her gjøres opmærksom paa en liten samling apothekerkrugker der utvilsomt hörer med under denne gruppe og som nylig er draget frem av Nordiska Museets store samling av magasinerte apothekersaker.²

Det dereier sig om 6 smaa krukker (62308 a—c og 62309 a—c). Krukkerne er omtrent like store, c:a 10 cm. höie og med en diameter paa vel 8 cm. Som man ser av avbildningerne har de fem krukker rette ubrutte sider med en liten indsnöring under mundingsranden, den sjette er töndeformet. De er dreiet op av en (i brändt tilstand) lys gullig ler og er dækket av en fet flötefarvet tinglasur.

Baade denne glasur og den blaa dekor har en saa skinnende glasagtig overflate, at det synes som om krukken efter at være dekorert har faat et overtræk av blyglasur i allefald utenpaa, en gla-

¹ Sml. ogsaa Walter Stengel: Studien zur Geschichte der deutschen Renaissance-Fayencen, i Mitteilungen aus dem Germanischen National Museum 1911, s. 71—81 og Lübeckermuseets Aarbok for 1915, hvor Direktören K. Schaefer behandler 2 fajanser med den blaa spiral.

² I Kristiania Kunstindustrimuseum findes ogsaa en albarello med de blaa spiraler. Se »Nordeuropæiske fajanser», s. 56—57.

Fig. 1. Apothekerkrugke. Tyskland 1660-aarene.

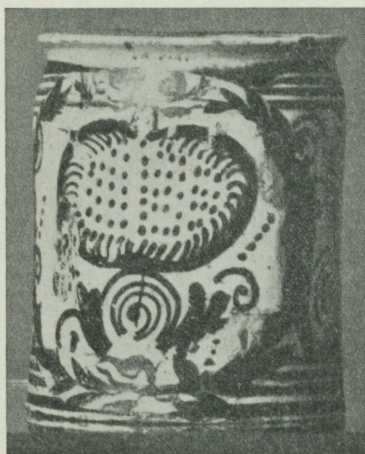

Fig. 2. Apothekerkrugke. Tyskland 1660-aarene.

seringsmetode der jo ret ofte blev anvendt paa 1600-aarenes fajanser. Under bunden er krukkerne uglaserte. Dekoren er paa disse som paa alle de andre av fabrikkens kjendte produkter utført i blaat, en fet mørk kobaltblaa, der med fuld pensel og av en rutinert haand er »sveiset op» paa krukkerne. Den tøndeformede krukke har en noget hvidere glasur og lysere blaa dekor, som paa fabrikkens ældre produkter. Mönstrene er for störste delen sat sammen av de karakteristiske spiraler og danner paa 3 av krukkerne (fig. 1, 2 og 3) en række blomsterstængler, der vokser vertikalt op mellem de horisontale strekborder langs mundningsrand og fot, som det synes, et av fabrikkens mest yndede mönstre. 2 av krukkerne (fig. 4 og 6) har spiraler og spiralblomster i en fortlöpende horisontal bord korpus rundt, ogsaa et arrangement, der var meget brukt. Spiraler sammenstillet i 2 store ovaler midt paa korpussiderne, som de der forekommer paa krukke n:r 5, synes derimot ikke för at ha været observeret, i allefald ikke avbildet. Og den lille karakteristiske dekorationsdetalj en rund blaa klatt omgit av smaa prikker, som findes paa krukkerne fig. 3 og 4, er heller ikke gjort opmerksom paa för. At fabrikkens apothekerkrugker som n:r 6 under bunden har faat en maalingvelse: 16 Lot (fig. 7) indbrændt i blaat synes ogsaa at

Fig. 3. Apothekerkrugke. Tyskland 1660-aarene.

Fig. 4. Apothekerkrugke. Tyskland 1600-aarene.

være ualmindelig. — De glindsende glasurer, den mørke blaa farve og den fulde feiende pensel, som findes paa Nordiska Museets krukker, henfører dem i følge Direktör Hannover til »Spiralfabrikken» seneste periode (1660 aarene), noget der passer udmerket med det nære slegtsskap de staar i til et par apothekerkrugker som findes i »Det danske Nationalmuseum» og i »Dansk Folkmuseum» (avbildet av Direktör Hannover som fig. 18 og 19) og som er datert 1668. Noget av de tidligere arbeiders magre matte glasur, milde lysblaa farve og fint tegnede spiraler har som sagt disse krukker intet av. Det maatte da være at den töndeformede (fig. 6) paa grund av sine renere farver og bedre malte spiraler skulde kunne henføres til en noget tidligere periode end de andre 5.

At Direktör Hannover har ret, naar han hævder at »fajanserne med den blaa spiral» skriver sig fra en fabrik og ikke som Walter Stengel fremholder i sin artikkel i Germanisches Nationalmuseums Mitteilungen fra en monogrammist L. S.' verksted, kan der neppe være nogen tvil om. Produkterne spænder over en saa lang tid (daterte stykker kjendes fra 1618 til 1668) og viser en saa karakteristisk fabrikmæssig typisering og dekadence at de ikke alle kan være utført av et litet verksted end sige av en enkelt mand.

Fig. 5. Apothekerkrug. Tyskland 1660-aarene.

Fig. 6. Apothekerkrug. 1650-aarene?

Monogrammisten L. S., hvis signatur forekommer paa de ældste saker, er efter al sandsynlighed spiralmönsterets skaper, kanske ogsaa fabrikkens förste leder, men saker som de her behandlede krukke er utfört av senere, mindre gode, men mere rutinerete fajansmalere end ham. Hvor denne fabrik har ligget er fremdeles et aapent spørgsmaal. Walter Stengel er mest tilböielig til at henføre gruppen til egnen om Nürnberg. Krukkerne fra Lübeck og det store matriale Direktör Hannover har draget frem fra Skandinavien gjør en beliggenhet mere nordlig i Tyskland kanske vel saa rimelig. Stockholmskrukkernes herkomst peker ogsaa i den retning. De er nemlig indkjöpt hos antikvitetshandler J. Fink i Hamburg. Da der imidlertid mangler oplysninger om fra hvilket apothek de stammer, er deres Hamburgerherkomst jo ikke sikker. Men der er jo megen sandsynlighed for at de i og for sig temmelig ubetydelige saker ikke er indkjöpt til antikvitetshandelen langveis fra, men erhvervet om ikke i selve Hamburg by saa etsteds i nærheten. At alle 6 krukke stammer fra samme apothek viser noksom de ens, senere paamalte etiketter.

16. Lok.

Fig. 7. Merke paa krukken fig. 6.

Forskjellen i form og farvetone mellem den ældre? töndefor- mede og de 5 yngre? retsidige krukker, kan jo tyde paa en senere supplerings av apothekets opsætning. Krukkerne er sikkert vandret like fra apotheket til antikvitetshandleren. Det tyder den om- stændighed paa, at de store skjæmmende sekundære ettiketter og de gamle papirlaak har faat sitte paa. Hadde krukkerne forinden de kom i antikvitetshandelen været i privateie var de sikkert tat bort.¹ Selve ettiketterne tyder ogsaa paa at krukkerne har været i stadig anvendelse til langt ind i 1800-aarene. Paa den ene side sitter nemlig paa 4 av krukkerne rester av en sen, malet 1700-aars ettikett. Det har været en hvit oval med en brun laurbærkrands, sammen- holdt oppe og nede med røde sløifer. Paa den anden side bærer de alle 6 en oval rød ettikette med sorte bogstaver som maa være ma- let en gang i 1800-aarene, en generation eller saa før de blev solgt og kom i Nordiska Museets eie.

Thor B. Kielland.

Litteratur.

Rickard Dybeck: *Om Dalarne*. Första häftet. 112 s. Pris 3 kr. Andra häftet. 98 s. Pris 3 kr. 25 öre. 8:o. Stockholm 1918.

På uppdrag af Dalarnas Hembygdsförbunds nämnd har den kända författaren och skalden Karl-Erik Forsslund ombesörjt denna samling utdrag ur Dybecks numera sällsynta och svåråtkomliga skrifter. Den idé, som härvid framträdte och gjort sig gällande, är åtminstone för detta fall utmärkt. En mer entusiastisk skildrare af det gamla Dalarna än Dybeck kan väl icke anträffas, och å andra sidan har den af romantiken starkt influerade folklifsforskaren näppeligen i vår tid kunnat erhålla en hans väsen och ämne bättre förstående målsman än Forsslund. Genom den förenande inramningen är denna publikation ock bättre än de tryck författaren själf ombesörjt egnad att skänka ett starkt och helgjutet intryck af dennes

¹ En av ettiketterne paa fig. 5 og 6 er siden bortskrapet i anledning Nordiska Museets fajansutställing 1917.